

Het gelijk van onheilsprofeet Hans Janmaat

Theatermakers Sadettin Kirmiziyüz en Marjolijn van Heemstra maken een voorstelling over het vrije woord. Hans Janmaat is de rode draad.

LORIANNE VAN GELDER

Hans Janmaat (1934-2002), Kamerlid voor de Centrum Democraten, was een racist, een NSB'er en neonazi. Dat kreeg je althans mee als je opgroeide in de jaren negentig.

Theatermakers Marjolijn van Heemstra (32) en Sadettin Kirmiziyüz (31) kozen Janmaat als rode draad voor hun voorstelling over het vrije woord. "Het is ongelooflijk om te merken hoeveel we sinds de jaren negentig zijn opgeschoven," zegt Kirmiziyüz. "Ik zeg zelf ergere dingen dan Janmaat ooit zei en hij is meerdere malen veroordeeld voor discriminatie."

Van Heemstra: "Voor uitspraken als 'wij schaffen de multiculturele samenleving af' en 'eigen volk eerst'. Dat kun je je nu niet meer voorstellen."

Van Heemstra en Kirmiziyüz kennen elkaar dankzij Twitter. Kirmiziyüz won een kaartje voor een voorstelling van Van Heemstra via een prijsvraag op het sociale medium. "Ik herkende veel in het werk van Marjolijn, ik vind het intelligent wat ze doet," zegt Kirmiziyüz.

Drie jaar later maken ze samen een voorstelling. Hun manier van werken lijkt op elkaar. Beide makers – Kirmiziyüz vanuit een acteursopleiding, Van Heemstra met een achtergrond als godsdienstwetenschapper – werken vanuit actuele thema's en gedegen onderzoek. Kirmiziyüz viel eerder al op met zijn succesvolle voorstelling *Somedaymyprincewill.com*. Van Heemstra is behalve theatermaker ook schrijver en dichter.

Hollandse lichten wordt een drieluik van Kirmiziyüz over de Nederlandse samenleving. "Vooraf over twee woorden: samen leven," zegt Kirmiziyüz.

De drie voorstellingen dragen de namen van Bijbelse profeten: na *Jeremia* volgen *Jesaja* en *Job*. De eerste zal dus gaan over het vrije woord. Uitgangspunt was de Bijbelse profeet Jeremia, de klager die gelijk krijgt, de huilende profeet die door zijn eigen volk werd aangevallen. Van Heemstra: "We gingen op zoek naar de hedendaagse Jeremia. Maar wat zijn klagers? Wie herinneren wij ons? Mohammed B., Pim Fortuyn, Janmaat. Toen zei Sadettin: zou Janmaat niet gerehabiliteerd moeten worden?"

Al snel zaten Van Heemstra en Kirmiziyüz bij de weduwe van Janmaat, Wil Schuurman. "Zij vertelde zo'n goed verhaal, dat het de kapstok werd voor onze voorstelling," zegt Van Heemstra. "Zij liet de persoonlijke kant zien van datgene waarover Nederland zo keihard heeft geoordeeld. We hadden opeens erg met Janmaat te doen."

Janmaat is een klager die gelijk kreeg, vinden de makers. Kirmiziyüz: "Hij had misschien geen gelijk, maar zijn ideeën zijn wel overgenomen."

Zo werd inburgeren verplicht, kwamen er meer controles bij de grens, en telt Nederland inmiddels meer dan een miljoen moslims. De vraag die de

'Hij had misschien geen gelijk, maar zijn ideeën zijn wel overgenomen'

makers vervolgens opwerpen is veelzeggend: hadden we moeten luisteren naar Janmaat in plaats van hem te negeren?

Kirmiziyüz is duidelijk. "Ik vind van wel. Bij de brand in 1986 in het hotel in Kedichem waar de CD vergaderde, verloor Janmaats echtgenote een been. Daar hoorde je niemand over. Maar over het feit dat een groepje antifascisten werd gearresteerd, werden Kamervragen gesteld. Dan leg je al een bodem voor wantrouwen. Ik vind het verketteren van Janmaat een draaideur die we heel hard in ons gezicht terug hebben gekregen."

Van Heemstra: "Hij kaartte een

Marjolijn van Heemstra en Sadettin Kirmiziyüz.

FOTO JOOST DE HAAS

woede aan die er wel degelijk was, maar in de Tweede Kamer wilde niemand naast hem zitten en de media zetten de camera uit als hij iets wilde zeggen. Als je dat vergelijkt met hoe bijna alle media achter Geert Wilders aanzitten, is dat een groot verschil. De PVV is veel extremer dan Janmaat was."

Kirmiziyüz: "Als hij nog had geleefd, zat hij nu misschien in de rechttervleugel van de VVD of bij de PVV. Wat ook opmerkelijk is: vrijheid van meningsuiting was helemaal niet zo'n onderwerp toen. Zeker niet zoals nu."

"Na Theo van Gogh moest alles

maar gezegd kunnen worden," zegt Van Heemstra. "Dat begint nu pas weer te veranderen, als je bijvoorbeeld kijkt naar de Zwarte Pietdiscussie," zegt Kirmiziyüz.

De verschuiving die zich sinds de jaren negentig in Nederland heeft afgetekend, vinden de theatermakers het fascinerendste aspect dat de bestudering van Janmaat heeft opgeleverd. Van Heemstra: "Het is wonderlijk dat

we zo radicaal anders zijn gaan denken in de loop van dertig jaar en dat we ons daar zelden vragen over stellen. Wat betekent die ontwikkeling eigenlijk voor de komende dertig jaar? Daar mogen we best eens bijstaan."

Hollandse lichten I: Jeremia, 5 t/m 15/2 in Theater Frascati. 7/2 première, daarna tournee. www.jeremia.troubleman.nl